

## “พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดี”

### พระประวัติ

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

“พระเอยพระหน่อนาง พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย ดอกเอยดอกจัมปา ยิ่งดมยิ่งพาให้ดมเอยฯ	งามพิลาศดั่งดวงมณีใส มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดี หอมชื่นจิตติดนาสา
หอมพระเดชทรงยศไอรสราช พืงเดชพระหน่อไท รูปลม้ายคล้ายพระบิดุราช ขอพระจงทรงคุณวิบุลย์ทวี ดอกเอยดอกพุทธิชาติ หอมบ่มีขาดสุคนธ์เอยฯ	แม่เผยผางาดในแดนไกล เปนสุขสมใจไม่วางวายฯ ผิวผุดผาดเพียงชนนีศรี เพื่อเป็นที่ร่มเกล้าข้าเฝ้าเทอญฯ หอมเย็นใจใสสอาด
หอมพระคุณการุญเปนประถม เหล่าข้าทูลลออง	เย็นเกล้าเหมือนร่มโพธิ์ทอง ภักดีสนองพระคุณไทย” <sup>๑</sup>

เมื่อต้นฤดูหนาวของพุทธศักราช ๒๔๖๘ ในเวลานั้น ความชุ่มชื้นและอบอุ่นหัวใจของอาณาจักรไทยทั้งปวงบังเกิดขึ้นสมกับที่เฝ้ารอมาเนิ่นนาน นั่นคือข่าวว่า เจ้าจอมสุวัทนาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะมีพระประสูติการพระหน่อพระองค์แรกแห่งรัชสมัยเป็นแน่แท้ในกาลอนาคตอย่างไรก็ดี ความโสมนัสยินดีในประชา ก็คงไม่เทียบเท่าพระราชหฤทัยปีติบันเทิงในพระประมุขของชาติผู้จักได้เป็นสมเด็จพระบรมชนกนาถของสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์น้อยในอีกไม่ช้า ดังจะประจักษ์ได้จากบทกล่อมพระราชกุมารสำหรับพระราชพิธีสมโภชเดือนของพระหน่อที่ทรงพระราชนิพนธ์ล่วงหน้าไว้กับทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯสถาปนาเจ้าจอมสุวัทนา (นามเดิม เครือแก้ว อภัยวงศ์) ขึ้นดำรงพระอิสริยยศเป็น “พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี” เพื่อผดุงพระราชอิสริยยศแห่งราชกุมารที่จะมีพระประสูติการในเบื้องหน้า

<sup>๑</sup> บทกล่อมบรรทมพระราชกุมารประกอบเพลง “ลำปลาทอง” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนมีพระประสูติกาล

## ผดุงพระอิสริยยศพระราชกุมาร

เหตุที่ทรงพระราชดำริสถาปนาเจ้าจอมสุวัทนา ขึ้นเป็นพระนางเจ้าฯ พระวรราชเทวีนั้นก็เนื่องมาจากธรรมเนียมราชตระกูลในกรุงสยามมีแบบแผนว่า หากเป็นพระหน่อของสมเด็จพระมหากษัตริย์ที่ประสูติแต่พระชนนีสามัญชนแล้ว พระหน่อทรงเป็นเพียง “พระองค์เจ้า” แต่ถ้าพระชนนีเป็นเจ้า พระหน่อจักทรงดำรงพระราชอิสริยยศ “สมเด็จพระเจ้าฟ้า” ในกรณีนี้ยอมแสดงถึงพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยชัดแจ้งว่าทรงตั้งพระราชหฤทัยให้พระหน่อที่จะมีพระประสูติการในเวลาอันใกล้ ดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าฟ้าตามโบราณราชประเพณี

แต่แล้ว เมื่อใกล้พระประสูติการในเดือนพฤศจิกายน ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระประชวรหนักด้วยโรคพระอัมตะ ในยามนั้นพระองค์ประทับ ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมานในพระบรมมหาราชวัง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ประทับ ณ พระที่นั่งเทพสถานพิลาส ใกล้กับพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานเพื่อทรงรอฟังข่าวพระประสูติการอย่างใกล้ชิด

## พระประสูติการ

ครั้นเวลา ๑๒.๕๒ น. ของวันอังคารที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ พระนางเจ้าสุวัทนาพระวรราชเทวีมีพระประสูติการ “พระราชธิดา” ขณะนั้น ชาวประโคน ประโคนสังข์ แตร ปี่พาทย์ ตามราชประเพณี ต่อมาในเวลาบ่าย เจ้าพระยารามราฆพ (หม่อมหลวงเพ็ญ พึ่งบุญ) ได้เข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่าพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ประสูติ “สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ” เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว มีพระราชดำรัสว่า “ก็ดีเหมือนกัน”

รุ่งขึ้นวันพุธที่ ๒๕ พฤศจิกายน เวลากลางวัน เจ้าพระยารามราฆพ เชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระองค์น้อยไปเฝ้าฯ สมเด็จพระบรมชนกนาถผู้ทรงพระประชวรหนักบนพระแท่น เมื่อทอดพระเนตรแล้วทรงพยายามยกพระหัตถ์ขึ้นสัมผัสพระราชธิดา แต่ก็ทรงอ่อนพระกำลังมากจนไม่สามารถจะทรงยกพระหัตถ์ได้ เจ้าพระยารามราฆพจึงเชิญพระหัตถ์ขึ้นสัมผัสพระราชธิดา เมื่อจะเชิญเสด็จพระราชกุมารีกลับก็ทรงโบกพระหัตถ์แสดงพระราชประสงค์จะทอดพระเนตรพระราชธิดาอีกครั้ง จึงเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอมาเฝ้าฯ เป็นคำรบที่สอง และเป็นคำรบสุดท้ายแห่งพระชนมชีพ

ณ คคืนนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ในหมู่พระมหามณเฑียร พระบรมมหาราชวัง

## พระราชพิธีสมโภช และพระนาม

งานสมโภชเดือนสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงซึ่งได้เตรียมไว้เป็นงานใหญ่สมกับความชื่นชมยินดีก็ต้องย่อลงด้วยเป็นระยะแห่งงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การพระราชทานพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ ๖ นั้นได้มีการคิดพระเพื่อประกอบพระราชดำริไว้ ๓ พระนาม ดังนี้

สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชอรสา สิริโสภภาพัณณวดี, สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนจุฬิน สิริโสภภาพัณณวดี และสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลือกพระนามสุดท้ายพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกค่านำพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอ” ซึ่งแปลว่าหญิงที่สืบเนื่องมาจากพี่ชายตามพระภูษานันดรศักดิ์แห่งพระบรมวงศ์

## เมื่อทรงพระเยาว์

หลังจากประสูติแล้วไม่นาน สมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ได้ทรงย้ายไปประทับ ณ ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสุพรรณภาควดี ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อทรงเจริญพระวัยขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นห่วงว่าสมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ จะไม่มีสถานที่ทรงวิ่งเล่นเพราะในพระบรมมหาราชวังมีบริเวณคับแคบ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อ้ายออกมาประทับ ณ พระตำหนักสวนหงษ์ พระราชวังดุสิต ซึ่งเป็นที่กว้างขวางร่มรื่น แวดล้อมด้วยต้นไม้ใหญ่เหมาะแก่การสำราญพระอิริยาบถของสมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ

ระหว่างที่สมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ ยังทรงพระเยาว์ ทรงได้รับพระมหากรุณาจากสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสามาตุจฉาเจ้าเป็นอเนกปริยาย พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงเล่าประทานข้าราชการบริพารว่า “ถ้าไม่ได้ท่าน เจ้าฟ้าก็ไม่เป็นพระองค์” ด้วยเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหนักนั้น ได้มีพระราชดำรัสกับสมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าว่า “ขอฝากลูกด้วย” ต่อมา สมเด็จพระพันวัสสามาตุจฉาเจ้ายังได้มีพระราชกระแสถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “เจ้าฟ้านี้ ฉันทายก็นอนตาไม่หลับ พระมงกุฎฝากฝังเอาไว้”

ด้วยเหตุนี้ จึงทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ในพระอนามัยและการอภิบาลสมเด็จพระเจ้าภาติกาเธอฯ เป็นที่ยิ่ง เช่น เมื่อใดวังสระปทุมมีการฉายภาพยนตร์ก็โปรดให้ไปรับเสด็จมาทอดพระเนตร ประชากรก็ทูลรับมาทรงดูแลเองที่วังสระปทุม เป็นต้น

## สวนรื่นฤดี

หลังจากความวุ่นวายทางการเมืองเมื่อเกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช และการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ผันผ่านไป พระนางเจ้าสุวัทนาฯ จึงทรงพระกรุณาโปรดให้สร้างตำหนักที่ประทับสำหรับสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ขึ้น บนที่ดินริมถนนราชสีมาตัดกับถนนสุขุขทัย แล้วเสร็จในพุทธศักราช ๒๔๗๗ พร้อมกับประทานนามตำหนักแห่งนี้ว่า “สวนรื่นฤดี” ณ สวนรื่นฤดีแห่งนี้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ได้ทรงพระอักษรตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยพระอาจารย์พิเศษจากโรงเรียนราชินี ต่อมาได้เสด็จไปทรงพระอักษร ณ โรงเรียนราชินี จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ แล้วทรงลาออกมาทรงพระอักษรกับมิสซิสเดวีส์ อดีตครูโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และนางสาวศรีนาถ สุทระสินธุ์ (ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ท่านผู้หญิงศรีนาถ สุริยะ) ตลอดทั้งยังทรงเรียนเปียโนกับมิสเซดี้อีกด้วย

## สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ

ในเดือนมีนาคม ๒๔๗๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ได้เสด็จผ่านพิภพขึ้นสืบสนองพระองค์ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีประกาศเปลี่ยนคำนำพระนามสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ผู้เป็นพระชนนีขุสุภคินีในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็น “สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ” อันมีความหมายว่าน้องหญิงตามพระสุพรรณนิตร์<sup>๒</sup>

## รักษาพระอนามัย

เมื่อประทับ ณ สวนรื่นฤดีได้ระยะหนึ่ง พระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงสังเกตได้ว่าพระอนามัยของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ มีลักษณะพิเศษ เช่นทรงมีความสามารถด้านการคำนวณ การจดจำทิศทาง และความสนใจจดจ่อต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวที่ผิดแผกจากเด็กสามัญทั่วไป จึงมีพระดำริจะทรงพาสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ไปทรงศึกษาต่อและประทับรักษาพระองค์ยังต่างประเทศ

ในเบื้องต้น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงนำเสด็จทั้ง ๒ พระองค์ไปประพาสอินโดนีเซียเป็นปฐม ให้ได้ทรงคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมของต่างประเทศ ทั้งยังได้ทรงเยี่ยมเจ้านายหลายพระองค์ที่เสด็จไปประทับในประเทศนั้นหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง อาทิ สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตร

<sup>๒</sup> ต่อมาถึงรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คงคำนำพระนาม “สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ” สำหรับเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ผู้เป็นพระเชษฐภคินี ไว้ดังเดิม เนื่องจากคำว่า “ภคินี” สามารถแปลได้ทั้ง “น้องหญิง” และ “พี่หญิง” ด้วยกัน

สุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จพระเจ้าฟ้านิมิตนาถ กรมขุนอนุรักษ์มนตรี เป็นต้น ในการเสด็จประพาสอินโดนีเซียครั้งนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงบันทึกไว้ว่า “สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา เคยได้เฝ้าพอบ้างแล้วที่กรุงเทพฯ ครั้นนี้สนิทสนมมาก ทรงเกาะพระพาหุอยู่เรื่อย ดูเหมือนจะทรงรู้สึกว่าเขาดีพอ ฝ่ายพอก็ทรงสงสารและรับสั่งว่าสงสารพอกที่ไม่ทันเห็นลูกโต”

## นิราศประเทศไทย

เมื่อสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงเจริญพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา พระนางเจ้าสุวัทนาฯ มีพระดำริว่าสมควรจะนำเสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษทั้งจะได้ประทับรักษาพระอนามัยด้วย ในวันที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯจะเสด็จไปนั้น สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ได้มีพระมหากรุณาเสด็จฯ ไปทรงส่งเสด็จที่สวนรื่นฤดี ทรงประคองพระราชานัดดาขึ้นรถพระที่นั่งแล้วรับสั่งว่า “ไปรักษาพระองค์แล้วเสด็จกลับมาหาอย่า”

ณ ประเทศอังกฤษสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระชนนี ประทับ ณ ตำหนักแฟร์ฮิลล์ เมืองแคมเบอร์เลย์ มณฑลเซอร์เรย์ ซึ่งมีขนาดใหญ่เพียบพร้อมสมพระเกียรติ บรรดาผู้ปฏิบัติงานในตำหนักก็ล้วนแต่เป็นสตรีทั้งสิ้น ด้วยพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงตั้งพระทัยมั่นที่จะทรงรักษาพระเกียรติศักดิ์แห่งราชนาฬิกาของพระราชธิดาและพระองค์เองไว้โดยบริบูรณ์ แม้จะประทับในต่างประเทศก็ตาม นอกจากนี้ยังทรงพาสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ไปเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ซึ่งประทับ ณ พระตำหนักเวอร์จิเนีย วอเตอร์ หลังจากทรงสละราชสมบัติและเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ ประเทศอังกฤษแล้วนั้น อยู่เนื่องๆ

## ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ อุบัติขึ้น ประเทศอังกฤษตกอยู่ในภาวะสงครามและถูกโจมตีอย่างรุนแรง ระหว่างนี้ทั้งสองพระองค์ก็ทรงได้รับผลกระทบเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะปัญหาด้านการเงิน ต้องทรงรับปันส่วนอาหารเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป และต้องเสด็จลี้ภัยไปประทับในแคว้นเวลส์ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ต้องเสด็จเข้าทรงศึกษาในโรงเรียนเซเครตารีต ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำสำหรับสตรี อย่างไรก็ตาม แม้ในความยากลำบากเช่นนั้น ทั้งสองพระองค์ก็ยังทรงมีน้ำพระทัย กรุณาต่อผู้ประสบภัยสงคราม โดยเสด็จไปทรงช่วยเหลือกิจการสมาคมภาษาชาวอังกฤษ โดยทรงถักเครื่องกันหนาว และทรงม้วนผ้าพันแผลพระราชทานแก่ผู้ปฏิบัติงานในแนวรบ

## พระอัจฉริยภาพ

ครั้นสงครามใกล้จะยุติ ได้ทรงย้ายไปประทับ ณ ตำหนักเลขที่ ๒๖ ถนนห้วยเศรษฐเสนต์ เมืองไทรตัน มณฑลพิษณุโลก ระหว่างนี้ ได้ทรงศึกษาไวยากรณ์และวรรณคดีภาษาอังกฤษ และทรงเรียนเปียโน พระอัจฉริยภาพในการทรงเปียโนนี้เป็นที่กล่าวขวัญกันมาก ด้วยทรงจดจำโน้ตเพลงได้แม่นยำแม้เคยทอดพระเนตรเพียงครั้งเดียวก็ทรงจดจำได้ทั้งสิ้น ยิ่งไปกว่านั้น ยังทรงสามารถบรรเลงเพลงที่ไม่เคยทอดพระเนตรนับแต่มาาก่อน เพียงแต่ทรงเคยฟังและทรงจำทำนองได้เท่านั้นก็ทรงเปียโนได้ทันที พระปรีชาสามารถด้านนี้ยังปรากฏให้ข้าราชการบริพาร ได้ชื่นชมอยู่เสมอแม้เสด็จประทับในประเทศไทยแล้ว

นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังมีพระอัจฉริยภาพในการคำนวณปฏิทินร้อยปีได้อย่างแม่นยำ มักมีรับสั่งถามวันเดือนปีเกิดของผู้มาเฝ้าเสมอ เมื่อกราบทูลสนองรับสั่งแล้ว จะทรงคำนวณในพระทัยได้ทันทีว่าบุคคลนั้นเกิดวันอะไร ทั้งยังทรงมีความทรงจำแม่นยำอย่างยิ่ง ทรงจำวันเดือนปีเกิดตลอดกระทั่งแม้วันที่มาเฝ้าของบุคคลต่างๆ ได้เป็นจำนวนมาก

## พระกรุณาธิคุณต่อชาวไทยในอังกฤษ

ณ ตำหนักที่เมืองไทรตัน บรรดาข้าราชการและนักเรียนไทยในอังกฤษต่างต่างกล่าวขานกันถึงความอบอุ่น ความสนุกสนาน และความชื่นชมในพระกรุณาธรรมอันงามของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระชนนี ผู้พระราชทานและประทานความเป็นกันเองแก่ผู้ไกลบ้านเหล่านั้นให้รู้สึกอบอุ่น ทั้งสองพระองค์จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลี้ยงและพระราชทานพระวโรกาสให้คนไทยในอังกฤษได้เฝ้าอยู่เสมอทั้งสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯก็ยังทรงเอาพระทัยใส่ในกิจการของสามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ อันเป็นสมาคมนักเรียนไทยในอังกฤษที่สมเด็จพระบรมชนกนาถได้พระราชทานกำเนิดไว้เป็นพิเศษ พระองค์จะเสด็จทรงร่วมกิจกรรมของสามัคคีสมาคมเป็นประจำ บางโอกาสยังทรงร่วมลีลาศในงานเลี้ยงของสมาคมอีกด้วย พระจริยวัตรของทั้งสองพระองค์ในอังกฤษนี้ยังประทับใจเป็นที่กล่าวขานในหมู่ผู้ได้รับพระกรุณาอยู่มิรู้ลืม

ก่อนเสด็จนิวัตประเทศไทยไม่นาน ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จย้ายไปประทับ ณ ตำหนักบนถนนไดกรีต ทรงวางพระองค์อย่างเรียบง่ายดูเดียวกับสามัญชนชาวอังกฤษทั่วไปเหมือนเช่นเคย แต่ไม่ทรงละเลยเรื่องการศึกษา สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังทรงพระอักษรภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และทรงเรียนเปียโนอย่างต่อเนื่อง

## นิวัตประเทศไทย-วังรื่นฤดี

เมื่อพระอนามัยของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ดิฉัน และสภากาชาดในประเทศไทยเป็นปกติสุขเรียบร้อย กอปรกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้เสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นการถาวรแล้วระยะหนึ่ง สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ จึงเสด็จกลับมาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๒ แล้วทรงซื้อที่ดินในซอยสุขุมวิท ๓๘ และทรงพระกรุณาโปรดให้สร้าง “วังรื่นฤดี” ขึ้นเป็นที่ประทับตราประทับปัจจุบัน

นับแต่นั้นเป็นต้นมา พระภารกิจของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ก็เพิ่มพูนขึ้นโดยลำดับ ทรงอุทิศพระองค์เพื่อการสาธารณกุศลอันยังประโยชน์แก่พสกนิกรมิได้ว่างเว้น

## งานหลวงมิได้ขาด-งานราษฎร์มิได้เว้น

ท่านผู้หญิงสุมาลี จาติกวณิช ได้บันทึกถึงเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งความว่า “ด้วยพระหฤทัยเปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ และเสด็จพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงรับเชิญเสด็จเพื่องานการกุศลต่าง ๆ ไม่ว่าน้อยใหญ่ตลอดทั้งปี เสด็จพระนางเจ้าสุวัทนาฯ เคยรับสั่งแล้วว่า เลขาธิการพระราชวังกราบทูลล้นพระองค์ท่านว่า เสด็จได้ทุกงานการกุศล ขอพระราชทานให้เว้นเพียงงานวัดเท่านั้นซึ่งในกาลต่อมาสภาวะสังคมเปลี่ยนแปลงทั้งสองพระองค์ก็ได้เสด็จงานที่จัดตามวัดต่างๆ ด้วย การเสด็จที่ต่างๆ นี้เป็นโอกาสให้ประชาชนหลายกลุ่ม หลายวัย หลายอาชีพ ได้เฝ้ามาากยิ่งๆขึ้น ทำให้เกิดความประทับใจและซาบซึ้งในพระเมตตาบารมีกันทั่วหน้า”

พระกรณียกิจสำคัญที่ทรงมุ่งมั่นปฏิบัติด้วยพระวิริยภาพมาโดยตลอดที่สำคัญคือ การปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในโอกาสต่างๆ มีพระราชพิธีสังเวยพระป้าย พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในวาระคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชพิธีบวงสรวงพระสยามเทวาริราช พิธีพระราชทานประกาศนียบัตรและรางวัลแก่นักเรียนวชิราวุธวิทยาลัย เป็นอาทิ

พระกรณียกิจสำคัญอีกประการคือการสืบสานกิจการที่สมเด็จพระบรมชนกนาถพระราชทานกำเนิดหรือทรงเกี่ยวเนื่อง เช่น ทรงอุปการะกิจการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร วชิราวุธวิทยาลัย โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนปรีณส์รอแยลส์วิทยาลัย วชิรพยาบาล โครงการบูรณะพระราชวังสนามจันทร์ มูลนิธิพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน มูลนิธิอนุรักษ์พระราชวังพญาไท เป็นต้น ทั้งยังทรงก่อตั้งหอวชิราวุธานุสรณ์และมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณของสมเด็จพระบรมชนกนาถอีกโสดหนึ่ง แม้ในส่วนของสมเด็จพระอัยยิกาก็มิได้ทรงทอดพระอู้อะ ทรงอุปการะสถาบันที่สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

พระบรมราชชนนีพันปีหลวงทรงก่อตั้งไว้อย่างสม่ำเสมอ มีโรงเรียนราชินี โรงเรียนวิเชียรมาตุ สภาภาษา  
ไทย เป็นตัวอย่างสำคัญ

พระกรณียกิจในสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ นั้น เกินกว่าจะประมวลมากล่าวในที่นี้ได้ครบถ้วน  
เพียงพินิจจากจำนวนองค์กรในพระอุปถัมภ์ที่มีมากมายกว่า ๓๐ องค์กร ก็คงเป็นที่ตระหนักแน่แก่ใจ  
ราษฎรแล้วว่าแม้พระอนามัยจะไม่สู้สมบูรณ์ แต่พระเหตุที่ยิ่งทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระกิจจานุกิจเพื่อ  
ประโยชน์สุขของประชาชนโดยไม่ทรงคำนึงถึงความลำบากพระวรกาย กลับยิ่งทบทวีมิตดน้อยถอยลงดัง  
พระดำรัสที่พระราชทานในงานฉลองพระชนมายุ ๖๑ พรรษา ณ วชิราวุธวิทยาลัยความตอนหนึ่งว่า

“ฉันขอกล่าวต่อท่านทั้งปวงว่า จะพยายามบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่บ้านเมืองด้วยความ  
จงรักภักดีต่อบ้านเกิดและต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นพระประมุขของชาติทั้งจะได้  
รักษาเกียรติศักดิ์แห่งความเป็นราชนารีในมหาจักรีบรมราชวงศ์ไว้ ชั่วชีวิต”

### องค์กรในพระอุปถัมภ์

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังทรงรับเป็นนายกิตติมศักดิ์ ประธานกรรมการ และองค์อุปถัมภ์  
ของสถาบันหรือองค์กรเพื่อการสาธารณกุศลต่างๆ ดังนี้

๑. ทรงเป็นนายกิตติมศักดิ์
  - ๑.๑ มูลนิธิเพชรรัตน – สุวัทนา
๒. ทรงเป็นประธานกรรมการ
  - ๒.๑ คณะกรรมการอำนวยการบูรณะพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม
  - ๒.๒ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ในพระบรมราชูปถัมภ์
๓. ทรงเป็นผู้บังคับการพิเศษ
  - ๓.๑ กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑๕
  - ๓.๒ กองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์
๔. ทรงเป็นนายทหารพิเศษ
  - ๔.๑ กรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์
  - ๔.๒ กรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์
  - ๔.๓ กรมนักเรียนนายเรือ รักษาพระองค์ โรงเรียนนายเรือ
  - ๔.๔ กรมนักเรียนนายเรืออากาศ รักษาพระองค์ โรงเรียนนายเรืออากาศ
  - ๔.๕ กรมราชองครักษ์ (ตำแหน่งราชองครักษ์พิเศษ)

๕. ทรงรับไว้ในพระอุปถัมภ์
- ๕.๑ คณะลูกเสือแห่งชาติ
- ๕.๒ ค่ายลูกเสือเพชรรัตน์
- ๕.๓ ชมรมคนรักวัง
- ๕.๔ มูลนิธิดูแลสุขภาพบำบัดเพื่ออายุและสุขภาพ
- ๕.๕ มูลนิธิพระราชินีเวสท์มิดคทาวยวัน
- ๕.๖ มูลนิธิวิชิรพยาบาล
- ๕.๗ มูลนิธิศรีรัตนโกสินทร์
- ๕.๘ มูลนิธิหม่อมเจ้าหญิงพิจิตรจิราภา เทวกุล
- ๕.๙ มูลนิธิอนุรักษ์พระราชวังพญาไท
- ๕.๑๐ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี
- ๕.๑๑ โรงเรียนกองทัพบกอุปถัมภ์ เพชรบูรณ์วิทยา
- ๕.๑๒ โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา จังหวัดภูเก็ต
- ๕.๑๓ โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดสงขลา
- ๕.๑๔ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
- ๕.๑๕ โรงเรียนปรีดิตรัยวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
- ๕.๑๖ โรงเรียนพณิชยการสยาม
- ๕.๑๗ โรงเรียนเพชรรัตน์
- ๕.๑๘ โรงเรียนศรีอยุธยา
- ๕.๑๙ โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
- ๕.๒๐ โรงเรียนสยามธุรกิจพณิชยการ
- ๕.๒๑ วัดพุทธปทีป กรุงเทพมหานคร สหราชอาณาจักร
- ๕.๒๒ สถาบันสันติราษฎร์บริหารธุรกิจ
- ๕.๒๓ สมาคมนักเรียนเก่าอังกฤษแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ๕.๒๔ สมาคมมิตรภาพกีฬาแข่งนก
- ๕.๒๕ สมาคมศิษย์เก่าพณิชยการสันติราษฎร์
- ๕.๒๖ สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดน กรุงเทพมหานคร
- ๕.๒๗ สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดนแห่งประเทศไทย
- ๕.๒๘ สมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย
- ๕.๒๙ สหพันธ์สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดนแห่งประเทศไทย
- ๕.๓๐ สโมสรลูกเสือกรุงเทพ
- ๕.๓๑ สมาคมสโมสรลูกเสือวิสามัญแห่งประเทศไทย

- ๕.๓๒ สามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ๕.๓๓ สโมสรเนตรนารีเพชรอาวุธ
- ๕.๓๔ สำนักงานอาสาภาษาต สภาภาษาตไทย
๖. ทุนที่ทรงก่อตั้งและทุนในพระนาม
- ๖.๑ ทุนจุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๖.๒ ทุนเพชรรัตน มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ๖.๓ ทุนเพชรรัตน สำนักงานบรรเทาทุกข์ สภาภาษาตไทย
- ๖.๔ ทุนเพชรรัตนการุญ ศิริราชมูลนิธิ
- ๖.๕ ทุนเพชรรัตนการุญ กองพันทหารราบที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑๕
- ๖.๖ ทุนเพชรรัตนอุปถัมภ์ โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
- ๖.๗ ทุนสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ๖.๘ ทุนสมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ สำนักงานอาสาภาษาต สภาภาษาตไทย
- ๖.๙ ทุนสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ นิธิวัดราชบพิศ
- ๖.๑๐ ทุนสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ มูลนิธิภูมิพลโลกิกษุ
- ๖.๑๑ ทุนสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ สิริโสภณพัฒน์วดี โสภณมูลนิธิแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
- ๖.๑๒ ทุนสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
- สำหรับพระราชทานแก่นักเรียนและนักศึกษาใน :
- โรงเรียนราชินี
- โรงเรียนราชินีบน
- วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา
- โรงเรียนราชินีบูรณะ จังหวัดนครปฐม
- โรงเรียนวิเชียรมาตุ จังหวัดตรัง
- โรงเรียนสมาราชินี จังหวัดตรัง
- โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- โรงเรียนศรียานุสรณ์ จังหวัดจันทบุรี
- คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- วิทยาลัยพยาบาล สภาภาษาตไทย

## พระจริยวัตร

ส่วนพระจริยวัตรของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ นั้นเล่า ก็เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ได้มีโอกาสเฝ้าและได้รับพระกรุณาในทุกสถานว่าทรงเป็นเจ้านายราชานารีผู้มีพระหฤทัยงามพิสุทธิ์ดั่งที่ท่านผู้หญิงดุขฎิ มาลา มาลากุล ณ อยุธยา บันทึกไว้ความว่า

“สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ ทรงเป็นผู้บริสุทธิ์สะอาด ทั้งพระกาย พระหฤทัย และพระวาจา ไม่มีใครเคยได้ยินพระวาจาอันก้าวร้าวหยาบคายออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์เลยสักครั้งเดียว ถ้าเมื่อใดทรงพระพิโรธมาก และมีพระประสงค์จะทรงปรึกษาผู้ใด ก็จะไม่สั่งได้แต่เพียงคำว่าซีดเท่านั้นเอง เพราะพระองค์ได้รับการถวายพระอภิบาลมาอย่างเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ แท้ๆ ทำให้ไม่ทรงรู้จักคำที่ไม่สุภาพทุกประเภท กล่าวโดยย่อก็คือ พระองค์ทรงปฏิบัติตามหลักธรรมะประจำตัวของผู้เป็นใหญ่โดยมิได้ทรงเสแสร้งหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า โดยมิได้ทรงรู้สึกพระองค์เลยว่าพระจริยวัตรที่ทรงปฏิบัติอยู่นั้นคือทรงปฏิบัติตามหลักแห่งทศพิธราชธรรมนั่นเอง”

หนึ่งในพระจริยวัตรอันควรแก่การสรรเสริญอีกประการหนึ่งก็คือ ทรงตรงต่อเวลาและทรงตระหนักในคุณค่าของเวลาเป็นอย่างยิ่ง ไม่ทรงปล่อยให้เวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าดาย ยามทรงว่างเว้นจากพระภารกิจจะทรงถักนิตติ้งเป็นผ้าผืนคอประราชทานทหาร ตำรวจผู้ปฏิบัติราชการชายแดน ตลอดจนทรงถักเสื้อกันหนาวพระราชทานข้าราชการบริวารมิได้เว้น ฉะนั้นเครื่องเย็บปักถักร้อยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเชิญไปด้วยในทุกที่ที่พระองค์ประทับอยู่ไม่ว่าจะในกรุงเทพมหานคร ต่างจังหวัด หรือแม้กระทั่งบนเรือพระที่นั่งในยามเสด็จประพาสโดยชลมารค ส่วนพระกิจวัตรประจำวันนั้น ก็ทรงปฏิบัติเป็นเวลา

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ท่านผู้หญิงศรีนาถ สุริยะ อดีตพระอาจารย์ได้บันทึกพระกิจวัตรประจำวันขณะพระอนามัยยังอำนวยการไว้ ดังนี้

“๐๖.๐๐ น. หรือก่อนเล็กน้อย บรรทมตื่น เปิดวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเทียบนาฬิกา  
ข้อพระกรและทรวงูเรือน

ทรงออกพระกำลังโดยแกว่งพระกร ๒๐๐ ครั้ง

เสร็จแล้วจะทรงสงน้ำ แต่งพระองค์หรือทำธุระการงานด้วยพระองค์เอง ไม่เรียกผู้ใดเข้ามารับใช้ เช่น เก็บพระภูษา ฉลองพระองค์ พับเรียบร้อย นับขึ้นใส่ถุงผ้าซัก เตรียมสำหรับข้าหลวงจะเข้ามาเก็บส่งซัก และเมื่อถึงเวลาบ่ายเชิญพระภูษาขึ้นมา จะทรงเก็บใส่ตู้เองและทรงตรวจตรานับจำนวน ถ้าขาดหายไปสัก ๑ ชิ้นก็ทรงทราบ

๐๘.๐๐ น. เสด็จออกจากห้องบรรทมตรงไปที่ห้องพระ จุดธูปเทียนถวายเครื่องสังเวทพระกระยาหารเช้าแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีและท้าวหิรันยพนาสูร (เทวรูปประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

๑๘.๐๐ น. เสวยพระกระยาหารเช้า รายการพระกระยาหารทรงสั่งล่วงหน้า ๗ วัน มีรายการต่างๆไม่ซ้ำกัน

๑๙.๓๐-๑๐.๓๐ น. ทรงงานแต่ลำพังไม่ต้องมีข้าหลวงเฝ้า ทรงถักผ้าพันคอทหารหรือเย็บผ้า ฯลฯ ถ้ามีบุคคลภายนอกมาขอเฝ้า ก็จะได้เฝ้าในระหว่างนี้

๑๐.๓๐ น. เสวยพระสุธารส เช่น กาแฟเย็นและน้ำผลไม้

๑๑.๓๐ น. เสด็จเข้าห้องพระถวายเป็นเครื่องสังเวทพระกระยาหารกลางวันแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีและท้าวหิรันยพนาสูร

๑๒.๐๐ น. เสวยพระกระยาหารกลางวันซึ่งทรงสั่งรายการล่วงหน้า ๗ วัน มีลักษณะอาหารและคุณค่าแตกต่างกันไป

ตั้งแต่ประมาณ ๑๒.๔๐ น. ถ้าไม่มีธุระกับผู้ใด ก็จะประทับเงียบๆแต่พระองค์เดียว หรือบรรทมพักผ่อนตามพระอัธยาศัย ไม่มีผู้ใดรบกวน

๑๖.๐๐ น. เสวยพระสุธารส

๑๖.๓๐ น. ทรงพระดำเนินออกพระกำลังไปรอบๆตำหนัก ๖ รอบหรือทรงพระดำเนินตามทางเรียบให้ได้ ๑ ชั่วโมง เสร็จจากการออกพระกำลังจะทรงพักผ่อนระยะหนึ่ง แล้วเข้าไปจัดของเครื่องใช้และจัดพระภุชจา จัดฉลองพระองค์ที่ซักกรีดแล้วเข้าที่ เข้าตู้ด้วยพระองค์เอง ถ้าจะเสด็จหัวเมืองก็จะทรงจัดของเครื่องใช้ต่างๆโดยมีผู้คอยหยิบถวายเท่านั้น ในระหว่างนี้เมื่อเสด็จออกจาก ห้องบรรทมแล้ว จะทรงถักไหมพรม ทอดพระเนตรโทรทัศน์ไปจนเวลา ๑๙.๐๐ น.

๑๙.๐๐ น. เสวยพระกระยาหารค่ำ ทรงสั่งล่วงหน้าบางวัน ถ้าไม่ทรงสั่งล่วงหน้าก็แล้วแต่ทางห้องเครื่องจัดถวาย เสวยเสด็จแล้วบางทีทอดพระเนตรโทรทัศน์หรือทรงถักไหมพรมต่อ ทรงสนทนากับบุคคลภายในซึ่งเป็นข้าราชการอยู่ที่ตำหนัก

๒๐.๔๐-๒๐.๔๕ น. เสด็จเข้าห้องพระทรงบูชาพระด้วยดอกไม้ธูปเทียน สวดมนต์เสร็จแล้วถวายบังคมสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระอัฐิพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ด้วยดอกไม้ธูปเทียน หลังจากนั้นแล้ว จะไม่ทรงรบกวนผู้ใดจะเสด็จเข้าห้องบรรทม ทรงงานส่วนพระองค์ เช่น จัดเครื่องทรง สรงน้ำ ฟังวิทยุ ฯลฯ จะไม่เสด็จออกอีกจนถึงเวลาบรรทมตื่นในวันรุ่งขึ้น”

## พระนิยมในความเป็นไทย

พระจริยวัตรที่เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนอีกประการหนึ่งคือ ทรงนิยมและภาคภูมิใจพระทัยในความเป็นไทยอย่างยิ่ง แม้จะประทับในต่างประเทศเป็นเวลานาน ดังจะเห็นได้จากทรงโปรดฉลองพระองค์ผ้าไหมไทย รองพระบาท กระเป๋าทรงถือ เครื่องพระสำอางที่ผลิตในประเทศไทย ทั้งยังโปรดนำอบไทยเป็นอย่างมาก ทรงใช้นับแต่พระชนมายุ ๑๐ พรรษาจนถึงปัจจุบัน

เรื่องการใช้ภาษาไทย ทรงเคร่งครัดเป็นพิเศษโดยมีรับสั่งภาษาไทยถูกต้องชัดเจน จะมีรับสั่งภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศสกับชาวต่างประเทศเท่านั้น ไม่โปรดให้คนไทยกราบทูลภาษาไทยปนภาษาต่างประเทศ โปรดให้ใช้คำไทย เช่น ลือคประตุ ให้กราบทูลว่าลงกลอนประตุ เน็ดคลุมผมให้กราบทูลว่าร่วงแหคลุมผม เป็นต้น นอกจากนี้ยังทรงใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง เงินใช้จ่ายส่วนพระองค์จะทรงจดรายการไว้ชัดเจน ทรงประหยัดไฟฟ้า โดยเมื่อจะเสด็จเข้าห้องใด จะทรงเปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเอง ไม่โปรดให้เปิดถวายเป็นล่วงหน้า เมื่อเสด็จออกก็ทรงปิดเอง

### พระศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนา

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงยึดมั่นในพระบวรพุทธศาสนา ทรงบำเพ็ญพระกุศลโดยประการต่างๆ อยู่เนืองนิตย์ เสด็จไปทรงบำเพ็ญพระกุศลถวายผ้าพระกฐินอย่างน้อยปีละ ๓ วัด เป็นประจำทุกปี และทรงบูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ธูปเทียนเป็นประจำทุกวันจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งยังทรงนำหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นแนวพระจริยาในพระองค์มาโดยตลอด ทรงสนพระทัยศึกษาธรรมะเป็นอย่างยิ่ง เคยเสด็จไปทรงศึกษาธรรมะกับสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นระยะเวลากว่า ๑ ปี ท่านผู้หญิงดุษฎีมาลา มาลากุล บันทึกไว้ว่า เคยมีรับสั่งพระราชทานพระโอวาทความว่า “โทษะนั้นเหมือนไฟ เช่นตะเกียงที่จุดไฟ ถ้ารุนแรงขึ้นเมื่อใด ก็ให้ระงับเสีย เหมือนเราดับตะเกียง คือค่อยๆ หรีตะเกียงลง แล้วโทษะก็จะดับหายไปเอง”

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงมีพระกตัญญูตถธรรมประจำพระหทัยอย่างมั่นคง จนทุกวันนี้ ก็ยังทรงถวายราชสักการะพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระอัฐิ พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ด้วยเครื่องสังเวทในเวลาเช้า และด้วยดอกไม้ธูปเทียนในเวลาค่ำ เป็นประจำไม่เคยขาด

### พระมหากุณาคิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต่อสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงยกย่องนับถือสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ในฐานะพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่มาโดยตลอด พร้อมทั้งพระราชทานพระมหากุณาเป็นอเนกปริยายแก่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ อาทิ ได้พระราชทานพระบรมราชโอรสให้เฝ้าฯ ในพระราชพิธี รัฐพิธี และยังทรงพระมหากุณาพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ของพระขวัญ และพระราชทานเลี้ยงพระกระยาหาร ในโอกาสสำคัญแห่งพระชนมายุ เช่น งานฉลองพระชนมายุ ๕ รอบเมื่อปี ๒๕๒๘ และ ๖ รอบเมื่อปี ๒๕๔๐ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดแทบทุกตระกูล พร้อมด้วยพระยศทางทหาร ซึ่งในปัจจุบัน สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงดำรงพระยศที่ พลเอกหญิง นาวาเอกหญิง และนาวาอากาศเอกหญิง

ในการอภิบาลพระอนามัย ก็ทรงเอาพระราชธิดา จัคนางพยาบาลและราชองครักษ์มาอยู่เฝ้าและโปรดเกล้าฯ ให้องค์มนตรีมาเฝ้า พร้อมเชิญของพระราชทานมาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นประจำทุกสองสัปดาห์ ส่วนสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ก็พระราชทานพระมหากรุณาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลพระอนามัย การปรับปรุงตำหนักที่ประทับ และการบำรุงให้สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงพระเกษมสำราญ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการบริพารผู้ใหญ่จากกองราชเลขาณุการในพระองค์ฯ มาเฝ้าติดตามด้านพระอนามัยและการอภิบาลดูแลอยู่มิได้ขาด

### การปฏิบัติพระกรณียกิจในปัจจุบัน

แม้ปัจจุบัน สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ จะเสด็จออกทรงปฏิบัติพระกรณียกิจนอกสถานที่น้อยลง แต่ก็ยังทรงพระกรุณาโปรดให้องค์กรที่เกี่ยวเนื่องในรัชกาลที่ ๖ องค์กรในพระอุปถัมภ์ และองค์กรสาธารณกุศลที่ทรงสนับสนุน เฝ้ากราบทูลรายงานการดำเนินงาน และรับพระราชทานเงินอุดหนุนกิจการ ณ วังรื่นฤดี สุขุมวิท ๓๘ อยู่เสมอ เช่น เมื่อเร็วๆ นี้ ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้จัดเงินส่วนพระองค์ พระราชทานแก่องค์กรสาธารณกุศลต่างๆ เพื่อทรงบำเพ็ญพระกุศลคล้ายวันประสูติเป็นประจำทุกปี ครั้นเกิดความเดือดร้อนแก่ราษฎรในท้องที่ใดๆ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ก็ยังทรงห่วงใยพระราชทานเงินช่วยเหลือ เช่น เมื่อคราวเกิดธรณีพิบัติภัยสึนามิ ก็ทรงพระกรุณาพระราชทานเงินให้มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ จัดทำถุงยังชีพ พระราชทานแก่ราษฎรผู้ประสบภัยได้อย่างทันท่วงที เมื่อเกิดปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ก็พระราชทานกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่นั้นๆ ทรงพระกรุณาโปรดให้เชิญพระเครื่องไปพระราชทานแก่ทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครผู้ปฏิบัติราชการชายแดน ครั้นเจ้าหน้าที่ถูกผู้ไม่หวังดีประทุษร้ายถึงแก่ชีวิต ก็ทรงพระเมตตาพระราชทานพวงมาลาของส่วนพระองค์ไปวางเป็นเกียรติยศและเป็นกำลังใจแก่ทายาทของผู้เสียชีวิต

ส่วนการปฏิบัติพระกรณียกิจนอกสถานที่ ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้พระราชวงศ์ทรงปฏิบัติแทนพระองค์มิได้ขาด เช่นในขณะนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ ได้เสด็จมาเฝ้า และทรงรับปฏิบัติพระกรณียกิจแทนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ อยู่เนื่องๆ

ด้วยพระวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี พระชนนี ได้ทรงก่อตั้ง “มูลนิธิเพชรรัตน-สุวัทนา” ไว้เพื่อเป็นกำลังหลักในการทรงบำเพ็ญพระกุศลเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะในยามที่พระอนามัยไม่เสด็จไปตามหัวเมืองไกล โดยสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ทรงดำรงตำแหน่งนายกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิ

มูลนิธิเพชรรัตน-สุวัทนา ในปัจจุบัน จึงเริ่มทวิบทบาทในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน ตามพระปณิธาน ทั้งยังเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติในสาขาต่างๆ อันเป็นความสนพระราชหฤทัยในรัชกาลที่ ๖ และความสนพระทัยของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ และพระนางเจ้าสุวัทนาฯ นับได้ว่า การทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ เพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์นั้น ก็ยังคงดำเนินสืบเนื่องต่อไปอย่างแข็งขันและมั่นคง มิได้ลดน้อยไปจากสมัยที่ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ยังมีพระพลานามัยแข็งแรง

### **พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดี**

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงพิสูจนีให้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า “เพชร” ไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งไหนใด คุณค่าแห่งความเป็นเพชรก็คงเจิดจรัสล้ำเลิศมิมีลดน้อยถอยลง เดกเช่นพระจริยวัตรและพระกรณียกิจในสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั้น นับตั้งแต่วันแรกแห่งพระชนม์ชีพ กระทั่งทุกวันนี้ ยังคงงามพิสุทธิ์และยังคงยิ่งงามจรัสในใจพสกนิกรทั้งหลายผู้อาศัยพระบารมีเป็นที่พึ่งตลอดระยะเวลา ๘๔ ที่ผ่านมามีมีคลาย สมดังความตอนหนึ่งในบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเตรียมไว้สำหรับกล่อมบรรทมพระหน่อพระองค์นี้ความว่า **“พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดี”** ในทุกสถาน

เนื่องในมงคลสมัยที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๗ รอบ ในวันอังคารที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๒ ขอประชาชนทุกหมู่เหล่าที่ล้วนอยู่ร่วมเย็นเป็นสุขด้วยพระบารมี จงร่วมใจกันเป็นสมานฉันท์ อัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลพิภพ โปรดอภิบาลให้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงเจริญพระชนมสุขสิริสวัสดิ์ สรรพพิบัติอุบัติวันตราวยงเสื่อมหายสุญสนิท เสด็จสถิตเป็นมิ่งขวัญของชาวไทย ตราบจิรัฏฐิติกาล.

**ดร.ชัชพล ไชยพร เรียบเรียง**

.....